

Такриз

ба фишурдаи рисолаи номзадии Фатгона Бадахш «Чанбаҳои таърихӣ ва иҷтимоӣ дар осори Муъмин Қаноат ва Восифи Бохтарӣ (таҳқиқи қиёсӣ)» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.01.01.-Адабиёти тоҷик

Масъалаҳои омӯзиши қиёсии ашъори шоирони маъруф, адибони ҳамаҷан ва суҳанварони дорои шабоҳатҳои адабию эҷодӣ аз ҷумлаи проблемаҳои муҳим ва муҳаббатҳои адабиётшиносии муосир мебошад. Чунин шеваи таҳқиқ имкон медиҳад, ки падидаҳо ва ҳодисаҳои муҳими адабӣ дар матни равандҳои адабӣ ва иҷтимоӣ фарҳангии замони муайяни таърихӣ баҳо дода шавад. Дар ин раванд тадқиқу баррасии қиёсии ашъори Муъмин Қаноат ва Восифи Бохтарӣ, ки аз шоирони таъсиргузори Тоҷикистону Афғонистон дар садаи ХХ ҳастанд, имкон медиҳад ба як қатор масоили марбути равандҳои шеъри тоҷикӣ ва дарӣ дар замони мавриди назар равшанӣ андохта шавад.

Фатгона Бадахш мавзӯи мазкурро аз дидгоҳи бозтоби мавзӯҳои таърихӣ ва иҷтимоӣ дар ашъори Муъмин Қаноат ва Восифи Бохтарӣ ба таҳқиқ мегирад, ки ин беамина нест. Дар эҷодиёти ҳам М.Қаноат ва ҳам В.Бохтарӣ таваҷҷуҳ ба масоили таърихӣ ва иҷтимоӣ ҷойгоҳи вижа дорад. Аз ин назар интихоби мавзӯъ асосан дуруст ва саривақтӣ мебошад. Муаллифи рисола дар муқаддима муҳимияти мавзӯи интихобшуда, таҳқиқ, навгонии илмӣ ва аҳдофи таҳқиқро равшан намуда, масоили мавриди назарро дар ҳафт банд баён месозад, ки аксари онҳо паҳлӯҳои муҳиму асосии проблемаи мавриди баррасӣ ҳастанд.

Дар боби якуми рисола масъалаи бозтоби масоили таърихӣ ва иҷтимоӣ дар ашъори шоирони номбурда ба таври кулӣ ба миён гузошта мешавад. Муаллиф таъкид менамояд, ки яке аз вижаҳои муҳими шеъри муосири тоҷикӣ ва дарӣ таваҷҷуҳ ва баёни сареху огоҳонаи масоили

ичтимоӣ ва таърихӣ аст. Воқеан, мазмун ва дарунмояҳои иҷтимоӣ таърихӣ аз мушаххасотӣ асли ва муҳими шеъри муосир маҳсуб ёфта, шоирон ба ин васила тавонистанд ба маъруфият ва маҳбубияти бештаре дар байни доираи васеи хонандагон ва алоқамандон даст ёбанд.

Дар фасли якуми боби якуми рисола Фаттона Бадахш дар шинохту маърифати муаммоҳои таърихӣ иҷтимоӣ шабоҳатҳоеро дар ашъори М. Қаноат ва В.Бохтарӣ ба мушоҳида мегирад, ки онҳо аз нигоҳи илмӣ ҷолиби диққат мебошанд. Таъкид мешавад, ки шоирони мазкур дардҳои муштарак доштанд, ки онҳо ба сарнавишти таърихӣ халқҳошон ва воқеияти имрӯзаи рӯзгори мардумашон гирех меҳӯрад. Махсусан, масоили марбути ҳудогоҳӣ худшиносии миллӣ, эҳёи ҳофизаи таърихӣ халқ ва пос доштани суннатҳои қадимаи маънавию ахлоқӣ ва иҷтимоӣ дар ашъори шоирони мавриди назар ба таври равшан баён мешавад. Муаллиф зимни баррасии шеъру достонҳои ҷудогонаи М. Қаноат ва В.Бохтарӣ ба ваҳдати андешаи ин ду шоири тавоно ишора мекунад, ки яке дар Тоҷикистон ва дигаре дар Афғонистон аз пешгомони шеъри муосир эътироф гардида буданд.

Бояд гуфт, ки дар адабиёти аксари халқҳои Шарқ мавзӯи ҳуқуқ ва озодиҳои занон аз ҷумлаи масоили доғ мебошад. Ба ҳамин хотир дар фасли дуюми боби аввали рисолаи худ Ф.Бадахш бозтоби мавзӯи мазкурро дар ашъори М. Қаноат ва В.Бохтарӣ ба таҳқиқ мегирад. Вай таъкид менамояд, ки вобаста ба шароити таърихӣ ва низоми сиёсӣ иҷтимоӣ ба таври қуллӣ назари шоирони мазкур ба мавзӯи зан якхела нест, дар шинохту тасвири дардҳои, ки дар ниҳонхонаи дили занон маъво дорад мо муштаракот ва шабоҳатҳои ҷолиберо ба мушоҳида мегирем. Вай таъкид мекунад, ки мавзӯи зан ва сарнавишти он дар ашъори ҳар ду шоир дар алоқамандӣ ва пайванди ногусастанӣ бо масоили иҷтимоӣ ба қалам дода мешавад.

Дар фаслҳои баъдии боби якуми рисолаи худ муҳаққиқ тавачҷуҳи аҳли назарро ба бархе аз вижагиҳои навъии шеъри таърихӣ ва иҷтимоии М. Қаноат ва В.Бохтарӣ ҷалб менамояд. Гузашта аз ин муҳаққиқ дар боби дуюми рисола, ки аз бахшҳои асосии он аст, масъалаи шабоҳатҳо ва тафовутҳои ғоявӣ сохтори ашъори М. Қаноат ва В.Бохтариро ба таҳқиқ мегирад. Дар фасли якуми боби мазкур мавзӯ ба таври мушаххас таҳлил шудааст. Муаллиф суннатгароӣ ва навпардозии шеъри шоирони мазкурро бо мисолҳои фаровон ба субут мерасонад. Баъдан дар фаслҳои ҷудогона ҷустуҷӯҳои адабӣ эҷодии ин ду шоири тавоно дар анвои шеъри таҳқиқ мешавад, ки он манзари умумии навпардозии шоиронаи М. Қаноат ва В.Бохтариро ба пуррагӣ нишон медиҳад. Муҳаққиқ таъкид менамояд, ки дар муқоиса бо В.Бохтарӣ М. Қаноат ба жанри ғазал камтар тавачҷуҳ кардааст. Аммо В.Бохтарӣ ба ин навъи шеъри суннати дилбастагии хос дорад. Аммо бо вучуди камтаваҷҷуҳи ба ғазал ашъори дар ин шакл сурудаи М. Қаноат зарбу шӯру хос дорад. Дар идомаи баррасии худ муаллифи рисола иллатҳои камтаваҷҷуҳии М. Қаноатро ба ғазал нишон медиҳад. Ин ҷо як нуқтаи муҳим ба андешаи мо он аст, ки тафаккури адабӣ эҷодии М. Қаноат аз ибтидо дорони вижагиҳои ҳаммосӣ ва тасвирӣ буд. Ин хусусияти муҳими сабки сухани М. Қаноат дар шеърҳои ҷудогона ва хоса дар дostonҳои ӯ ба равшанӣ ба мушоҳида мерасад.

Масъалаи дoston ва вижагиҳои адабӣ ҳунарии онро Ф.Бадахш дар фасли сеюми боби дуюми рисола муфассал баррасӣ намуда, зимнан ишора мекунад: «Аз муқоиса ва баррасии вижагиҳои ашъори ин шоирон ба хулосае омадан мумкин аст, ки Бохтарӣ як шоири ривоятгаро буда бо шеърҳои баланди дostonвор, аммо М. Қаноат дар асл шоири дostonсарост, ки бо мазмунҳои баланди дostonӣ байни мардуми форсизабон ва берун аз он машҳур аст».

Дар боби сеюми рисола муҳаққиқ ҷанбаҳои ҳунарии ашъори М. Қаноат ва В.Бохтариро дар чанд фасл, аз паҳлуҳои гуногун баррасӣ

менамояд. Таъкид мешавад, ки ҷанбаҳои балоғтии шеъри М. Қаноат ҳамчун В.Бохтарӣ домонаи васеъ дорад, бо вучуди он ки ин ду адиб ҳамзабон ва маънигароянд. Онҳо дорои хунари баланди халлоқона ва шоирона ҳастанд.

Бояд гуфт ки дар баробари муҳассаноти мазкур дар рисола баъзе камбудихои ҷузъӣ низ ба назар мерасад:

1. Ҳангоми баррасии ҷанбаҳои таърихӣ ва иҷтимоии ашъори М. Қаноат ва В.Бохтарӣ ба муҳити камолоти адабӣ ва қору эҷоди онҳо камтар тавачҷуҳ зоҳир мешавад.
2. Дар фасли дуюми боби дуюм омилҳои адабию иҷтимоӣ ва хунарии ба ғазал камтар тавачҷуҳ кардани М. Қаноат ба пуррагӣ нишон дода нашудааст.

Камбудихои мазкур ҷузъӣ ва ислоҳшаванда буда, арзиши илмии рисолаҳо кам намесозанд. Рисолаи Фаттона Бадахш тадқиқоти қомилу ба анҷомрасида буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илми филология мебошад.

Низомӣ Муҳриддин
Зайниддин - доктори
илмҳои филологӣ, ректори
МДТ “ДДФСТ ба номи М. Турсунзода”

Имзои М. Низомиро тасдиқ мекунам.

Сардори шуъбаи кадрҳо ва корҳои махсус

Ҳамидова З. Ҳ.